

ALFONS KLAFKOWSKI

PODSTAWOWE TEZY TRAKTATU POKOJU Z NIEMCAMI

W połowie lutego 1952 roku, w okresie wzmożonych wysiłków rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, zmierzających do zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami — odbyła się konferencja prasowa, kierowana przez premiera Otto Grotewohla. Podczas tej konferencji jeden z jej uczestników zadał premierowi rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej następujące pytanie:

— Czy rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej gotów jest zawrzeć traktat pokoju z niektórymi tylko mocarstwami, jeżeli jedno lub dwa z nich zgłoszą swoją gotowość?

W odpowiedzi na to pytanie premier Otto Grotewohl sformułował następujący pogląd:

— Sądzę, że pokój jest niepodzielny i pokój musi być zagwarantowany całemu narodowi niemieckiemu przez wszystkie państwa, które brały udział w wojnie. Jeżeli taki pokój nie zostanie osiągnięty, to trwać będzie stan niepokojącego i niespokojnego rozwoju stosunków¹.

W tej krótkiej odpowiedzi premiera rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej zawarta jest podstawa wyjściowa wszystkich wysiłków niemieckich, zmierzających do zawarcia traktatu pokoju z Niemcami na zasadach programu poczdamskiego. Rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej, wychodząc z takich założeń, stał się rzecznikiem wszystkich Niemców pragnących traktatu pokojowego. Jako rzecznik całego narodu niemieckiego rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej zwrócił się do czterech mocarstw zwycięskich z prośbą o przyśpieszenie prac nad zawarciem traktatu pokoju. W ten sposób, po raz pierwszy od 1945 roku rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej jako pierwszy i jedyny kierowniczy organ narodu niemieckiego zwrócił się do czterech mocarstw zwycięskich z prośbą o wypełnienie powziętych przez nie zobowiązań międzynarodowopravných w stosunku do Niemiec².

Na przestrzeni bieżącego roku opublikowano w Niemieckiej Republice Demokratycznej wiele komentarzy do projektu radzieckiego, zawierającego

¹ „Neues Deutschland“ z dnia 16 lutego 1952 r. nr 40, sprawozdanie pt. „Die Fragen der Weltpresse. Die Antworten des Ministerpräsidenten Otto Grotewohl“.

² „Tägliche Rundschau“ z dnia 20 lutego 1952 r. nr 43, artykuł prof. dr Roberta Havemanna „Der Friedensvertrag mit Deutschland“.

tezy traktatu pokojowego z Niemcami³. Są to komentarze urzędowe jak i nieurzędowe. Można stwierdzić, że wszystkie te komentarze nie wyszły poza istotne myśli, zawarte we wstępie do projektu radzieckiego z dnia 10 marca 1952. We wstępie tym bowiem zawarte są w formie lapidarnej istotne wytyczne, określające położenie Niemiec w chwili obecnej, oraz wytyczne do rozwiązania trudnych i naprężonych zagadnień niemieckich w skali międzynarodowej. Na szczególną uwagę zasługuje jeden z tych komentarzy, napisany przez podsekretarza stanu w Min. Spraw Zagranicznych Niemieckiej Republiki Demokratycznej⁴. Podkreśla on tę okoliczność, że traktat pokojowy ma być zawarty nie bez Niemiec i nie przeciwko Niemcom, jeno z Niemcami. Innymi słowy, podkreśla ten komentator, traktat pokoju ma być negocjowany z Niemcami od momentu jego poczęcia aż do podpisania. Wynika z tego, że opracowanie projektu traktatu pokojowego winno się odbyć z udziałem Niemiec⁵.

W tym świetle zrozumiałe są liczne opracowania niemieckie, pojawiające się w Niemieckiej Republice Demokratycznej na temat traktatu pokojowego. Pozwalają one wniknąć w istotę tez traktatowych, naświetlić te tezy, pozwalają zrozumieć je w całej rozciągłości.

Oto zasadnicza problematyka traktatu pokojowego z Niemcami, uszeregowana według projektu radzieckiego, skierowanego do rządów wszystkich mocarstw zwyciężskich, a ogłoszona dnia 10 marca 1952 roku.

I

Główna teza w postanowieniach politycznych projektu pokojowego z Niemcami brzmi: „Niemcy zostają odbudowane jako jednolite państwo. Tym samym położony zostaje kres rozbiciu Niemiec i jednolite Niemcy uzyskują możliwość rozwoju jako państwo niezawisłe, demokratyczne i miłujące pokój“.

Powyższa teza formułuje podstawowe założenia umowy poczdamskiej i stanowi niejako streszczenie całej umowy poczdamskiej⁶. Jest w niej wszakże mowa o położeniu kresu rozbiciu Niemiec. Ten zwrot przypomina, że umowa poczdamska została przekreślona przez trzy mocarstwa okupacyjne: Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię i Francję. Jednocześnie powyższy zwrot nakazuje zastanowić się pokrótce nad skutkami rozbicia Nie-

³ Artykuł niniejszy stanowi dokończenie artykułu Alfonsa Kłafkowskiego pt. „Traktat pokoju z Niemcami“, zamieszczonego w „Przeglądzie Zachodnim“ 1952 nr 5/6.

⁴ „Neue Welt“ 1952 nr 7 s. 771—779, Anton Ackermann, „Der Schlüssel zur umgehenden friedlichen Lösung des Deutschland-Problems“.

⁵ „Taegliche Rundschau“ z dnia 10 kwietnia 1952 nr 86, artykuł ministra spraw zagranicznych Niemieckiej Republiki Demokratycznej pt. „Demokratischer, nicht imperialistischer Frieden“.

⁶ Umowa poczdamska cytowana jest tutaj według Zbioru dokumentów pod redakcją Juliana Makowskiego, 1946 nr 1, s. 3—33.

mię, zainicjowanego i wykonanego przez zachodnie mocarstwa okupacyjne.

Dokumentacja do tego zagadnienia była już nieraz na łamach „Przeglądu Zachodniego“ omawiana. Dla celów rozważań nad zagadnieniami związanymi z traktatem pokojowym warto przytoczyć w syntetycznym skrócie zasadniczą linię polityki rozbijania Niemiec przez mocarstwa zachodnie. Linia ta jest szczególnie wyraziście zarysowana w nocie rządu radzieckiego, protestującej przeciwko konferencji trzech mocarstw zachodnich, odbytej w Londynie w pierwszych tygodniach 1948 roku⁷. Oto zasadnicza linia rozumowania tego dokumentu:

W porozumieniu o utworzeniu mechanizmu kontrolnego w Niemczech, opublikowanym 5 czerwca 1945 roku, cztery mocarstwa stwierdziły, że Radę Kontroli nad Niemcami organizuje się po to, aby zapewnić zgodne działanie czterech mocarstw w odpowiednich strefach okupacji „w głównych wojskowych, politycznych, gospodarczych i innych kwestiach, wspólnych dla całych Niemiec“. W deklaracji o klęsce Niemiec, opublikowanej również dnia 5 czerwca 1945 roku, rządy czterech mocarstw okupacyjnych zobowiązały się do wspólnego określenia „statutu Niemiec lub jakiegokolwiek rejonu, który obecnie jest częścią terytorium niemieckiego“. W ten sposób cztery mocarstwa zobowiązały się do prowadzenia uzgodnionej polityki zarówno w stosunku do określenia statutu każdej części Niemiec w okresie okupacji. Dlatego odrębne konferencje i uchwały w sprawie niemieckiej dotyczące Niemiec, w całości lub w tej czy innej części, sprzeczne są z zobowiązaniami przyjętymi przez cztery mocarstwa.

Prowadzenie uzgodnionej polityki czterech mocarstw w Niemczech uważano za najważniejszy warunek zapewnienia trwałego pokoju i bezpieczeństwa w Europie, co też się stało podstawą uchwał konferencji w Jałcie i Poczdamie o demilitaryzacji i demokracji Niemiec. Polityka ta miała zarazem zapobiec możliwości odbudowy Niemiec jako agresywnego mocarstwa oraz zapewnić przekształcenie Niemiec w pokojowe, demokratyczne państwo.

Związek Radziecki konsekwentnie postępował, zgodnie z tą polityką ustaloną przez cztery mocarstwa. Przedstawiciele radzieccy bezustannie domagali się, aby Sojusznicza Rada Kontroli nad Niemcami przedsięwzięła odpowiednie uzgodnione kroki w stosunku do wszystkich stref Niemiec. Wszakże nawet w bardzo ważnych kwestiach inicjatywa radziecka nie znajdowała poparcia ze strony władz amerykańskich, brytyjskich i francuskich. Zachodnie bowiem mocarstwa okupacyjne wkroczyły już w 1946 r. na drogę wyrzeczenia się polityki ustalonej przez cztery mocarstwa.

Polityka mocarstw zachodnich znalazła swój wyraz przede wszystkim w odrębnym porozumieniu Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych co do scalenia brytyjskiej i amerykańskiej strefy Niemiec, a następnie w sze-

⁷ Zbiór dokumentów 1948 nr 3, w szczególności przytoczone strony: 130—135.

regu innych odrębnych przedsięwzięć władz brytyjskich i amerykańskich, a także władz francuskich, w swych strefach okupacyjnych. Sprawa utworzenia zjednoczonej strefy anglo-amerykańskiej (Bizonia) nie została nawet oddana do rozpatrzenia Sojuszniczej Radzie Kontroli nad Niemcami. Doszło do tego, że na naradzie anglo-amerykańskiej we Frankfurcie nad Menem w styczniu 1948 roku przyjęto uchwały, nadające bizonalnym organom charakter rządu, chociaż miesiąc wcześniej przedstawiciele brytyjscy i amerykańscy zaprzeczali wiadomościom, że czynią przygotowania do utworzenia odrębnego państwa zachodnio-niemieckiego. Równocześnie zaczęło się przyciąganie Francji do tej koncepcji. Wskutek tej polityki trzech mocarstw zachodnich sparaliżowana została działalność Sojuszniczej Rady Kontroli nad Niemcami i podważone jej znaczenie. Mocarstwa zachodnie ponoszą odpowiedzialność za zerwanie porozumienia o Sojuszniczej Radzie Kontroli nad Niemcami.

Londyńska narada przedstawicieli Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Francji, odbyta w początkach 1948 roku w sprawie Niemiec, świadczy, że państwom tym chodziło nie tylko o zerwanie porozumienia dotyczącego działalności Sojuszniczej Rady Kontroli nad Niemcami, lecz również o zerwanie porozumienia poczdamskiego, dotyczącego Rady Ministrów Spraw Zagranicznych. Nie licząc się z tym, że porozumienie czterech mocarstw przewidywało, iż kwestie, związane z pokojowym uregulowaniem spraw Niemiec, wchodzi w zakres uprawnień Rady Ministrów Spraw Zagranicznych, rządy trzech mocarstw zachodnich zorganizowały wspomnianą odrębną naradę w sprawie Niemiec bez udziału przedstawicieli ZSRR i wbrew porozumieniu o Radzie Ministrów Spraw Zagranicznych. Należy przypomnieć, że w ciągu 1947 roku Rada Ministrów Spraw Zagranicznych zbierała się na sesje w sprawie Niemiec w Moskwie i w Londynie. W obu wypadkach rząd radziecki dokładał wysiłków w celu osiągnięcia porozumienia czterech mocarstw w kwestii Niemiec, zgodnie z głównymi zasadami programu poczdamskiego.

Rząd radziecki kierował się przy tym przede wszystkim dążeniem do przyspieszenia przygotowania traktatu pokojowego z Niemcami i zapewnienia przywrócenia całkowitego pokoju w Europie. Domagał się on również wykonania uchwał konferencji w Jałcie i Poczdamie o zaspokojeniu słusznych żądań państw sojuszniczych, które ucierpiały od agresji niemieckiej. Równocześnie rząd radziecki bronił poglądu o konieczności przyczynienia się do odbudowy Niemiec jako państwa demokratycznego i pokojowego, co również jest zgodne z uchwałami jałtańskimi i poczdamskimi. Rada Ministrów Spraw Zagranicznych nie zdołała jednak powziąć uzgodnionych decyzji w kwestii niemieckiej wobec stanowiska, zajętego przez Wielką Brytanię, Stany Zjednoczone i Francję. Rządy tych mocarstw odrzuciły propozycję Związku Radzieckiego w sprawie przygotowania traktatu pokojowego z Niemcami, przedłożoną na konferencji Rady Ministrów Spraw Zagranicznych w Londynie. Nadto trzy mocarstwa zachodnie odrzuciły również propozycję Związku Radzieckiego odnośnie do utworzenia

centralnych niemieckich departamentów gospodarczych, które zostały przewidziane w umowie poczdamskiej. Wreszcie trzy mocarstwa zachodnie odrzuciły także wnioski Związku Radzieckiego w sprawie utworzenia rządu ogólnoniemieckiego, co jest konieczne dla przywrócenia politycznej i gospodarczej jedności Niemiec.

Powołanie do życia państwa bońskiego nakazuje przedstawić w skrócie fazy modelowania tego tworu separatystycznego, poprzedzające datę jego proklamacji.

Według szczegółowej dokumentacji radzieckiej⁸, już w grudniu 1946 r. rządy Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii zawarły porozumienie o utworzeniu Bizonii. Starano się wówczas uzasadnić tę decyzję względami gospodarczymi i powoływano się na to, że połączenie strefy amerykańskiej i brytyjskiej rzekomo nie prowadzi do rozczłonkowania Niemiec ani do zerwania uzgodnionej między czterema mocarstwami polityki w sprawie Niemiec. W rzeczywistości od tego aktu rozpoczął się jawny zwrot w polityce mocarstw zachodnich od umowy poczdamskiej w sprawie jedności Niemiec do polityki rozbicia Niemiec. Jeden z dokumentów radzieckich analizuje z niezwykłą precyzją cele i skutki tej polityki amerykańsko-brytyjskiej. Dokument ten stwierdza:

„Ponieważ polityka anglo-amerykańska pozbawia Niemcy możliwości posiadania swego centralnego rządu demokratycznego, który by mógł bronić interesów swego kraju, a ponieważ anglo-amerykańska strefa okupacyjna znajduje się poza obrębem kontroli czterech mocarstw — Bizonia jest dogodnym polem do niekontrolowanej działalności monopoli amerykańskich i angielskich. Tu w Bizonii monopoliści anglo-amerykańscy, banki i kartele, przenikają do wszystkich gałęzi życia gospodarczego, podporządkowując je sobie i swym ekspansjonistycznym celom. Fakty świadczą o tym, że dotychczas nie poczyniono żadnych kroków w celu rzeczywistej odbudowy wysoko rozwiniętego przemysłu zachodniej części Niemiec i że wręcz przeciwnie, stale hamowano i hamuje się rozwój tego przemysłu w obawie przed konkurencją. A jednocześnie amerykański plan „pomocy“ obejmuje Bizonię i Zagłębie Ruhry z jego ciężkim przemysłem, które zawsze było potężną bazą produkcji uzbrojenia, co wyraża dążenie pewnych kół amerykańskich do odbudowy militarno-ekonomicznego potencjału Niemiec i wyzyskania go do wymienionych wyżej celów. Dlatego też nie należy się dziwić temu, że próby zapewnienia wspólnej kontroli wszystkich czterech mocarstw okupacyjnych nad przemysłem Zagłębia Ruhry napotkały tak zdecydowane przeciwdziałanie Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii“.

Rok 1947 potoczył powyższą analizę radziecką. Był to rok dalszego pogłębiania rozczłonkowania Niemiec przez mocarstwa zachodnie, co znalazło swój wyraz w faktycznym wydzieleniu Zagłębia Ruhry z terytorium niemieckiego. W tym roku Stany Zjednoczone i Wielka Brytania prze-

⁸ Zbiór dokumentów 1949 nr 10, w szczególności strony: 832—834.

kreśliły również szereg podstawowych założeń umowy poczdamskiej, w szczególności odnośnie do demokratyzacji i demilitaryzacji Niemiec. Podczas narad londyńskich w 1948 roku mocarstwa zachodnie — z udziałem państw Beneluxu — powzięły decyzję wprowadzenia nowych zarządzeń pogłębiających rozczłonkowanie Niemiec. Zarządzenia te wyraziły się w separatystycznej reformie walutowej w zachodnich strefach Niemiec i w zachodnich sektorach Berlina. Przygotowania do utworzenia rządu separatystycznego w Niemczech zachodnich zostały ujawnione i odtąd jawnie prowadzone. Kwiecień 1949 roku przynosi tzw. statut okupacyjny dla Niemiec zachodnich, stanowiący do dziś podstawę formalną i faktyczną państwa bońskiego.

Wszystkie te poczynania mocarstw zachodnich odsuwały na daleki plan zagadnienie jedności Niemiec, a tym samym odraczały wszelkie prace związane z traktatem pokoju. Polityka mocarstw zachodnich wytworzyła zupełnie nową sytuację w Niemczech. Toteż w momencie ogłoszenia separatystycznego państwa bońskiego Związek Radziecki złożył następujące oświadczenie:

„Rząd Radziecki uważa... za konieczne oświadczyć, że ponieważ w Bonn utworzono wspomniany rząd separatystyczny — w Niemczech w chwili obecnej wytworzyła się nowa sytuacja. Sytuacja ta nadaje szczególnie ważne znaczenie sprawie wykonania zadań odbudowy jedności Niemiec jako demokratycznego i pokojowego państwa oraz sprawie zabezpieczenia wykonania przez Niemcy zobowiązań, nałożonych na nie w układzie poczdamskim czterech mocarstw“⁹.

Rozwinięcie tego poglądu znajduje się w deklaracji gen. Czujkowa o przekazaniu rządowi Niemieckiej Republiki Demokratycznej administracji obszaru strefy radzieckiej Niemiec. W deklaracji tej oświadcza gen. Czujkow, że rząd radziecki jest przekonany, iż naród niemiecki znajdzie drogi do przywrócenia naruszonej w chwili obecnej jedności Niemiec i zrealizuje jedność państwa niemieckiego na zasadach demokratycznych i pokojowych. Rozbicie Niemiec nie może trwać długo — oświadczył gen. Czujkow — ponieważ taki stan rzeczy sprzeczny jest z najgłębszymi dążeniami narodu niemieckiego. W ten sposób demokratyczne siły niemieckie ujęły we własne ręce przywrócenie jedności Niemiec i odrodzenie ich na zasadach demokratycznych i pokojowych¹⁰.

W jaki sposób rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej realizuje to naczelne zadanie w zakresie walki o jedność państwa niemieckiego?

Prace w tym kierunku rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej podjął od pierwszych chwil swego ukonstytuowania się. Prace te nawiązały do działalności Niemieckiej Rady Ludowej i Niemieckiego Kongresu Ludowego, a więc dwóch organów o szerokiej reprezentatywności demokratycznej, powołanych głównie dla realizowania programu poczdamskiego.

⁹ Zbiór dokumentów 1949 nr 10, s. 836.

¹⁰ Zbiór dokumentów 1949 nr 10, s. 870.

skiego i mobilizowania narodu niemieckiego do walki o jedność narodową i państwową. Szczególną wymowę posiada — z tego punktu wadzenia — oświadczenie rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, ogłoszone w związku z konferencją ośmiu państw w Pradze, po nadzwyczajnym posiedzeniu gabinetu w dniu 20 października 1950 roku. Oświadczenie to stwierdza m. i.:

„Rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej całkowicie przyłącza się do propozycji konferencji praskiej ministrów spraw zagranicznych, ponieważ konferencja ta wskazuje pokojową drogę rozwiązania problemów narodu niemieckiego. Rząd Niemieckiej Republiki Demokratycznej przyłącza się całkowicie do propozycji:

1) by rządy Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji oraz Związku Radzieckiego wydały oświadczenie, że nie dopuszczą do remilitaryzacji Niemiec i do wciągnięcia ich do jakichkolwiek planów agresywnych oraz że wprowadzą w życie decyzję porozumienia poczdamskiego o utworzeniu jednolitego, miłującego pokój i demokratycznego państwa niemieckiego;

2) by cofnięte zostały wszelkie ograniczenia na drodze rozwoju niemieckiej gospodarki pokojowej i nie dopuszczono do odbudowy niemieckiego potencjału;

3) by traktat pokojowy z Niemcami został możliwie najszybciej zawarty, zgodnie z porozumieniem poczdamskim oraz by w ciągu roku po podpisaniu traktatu pokojowego wojska okupacyjne wszystkich mocarstw zostały wycofane z Niemiec;

4) by utworzona została ogólnoniemiecka rada konstytucyjna na zasadach parytetu, składająca się z przedstawicieli wschodnich i zachodnich Niemiec, a która by poczyniła przygotowania do utworzenia tymczasowego, demokratycznego, pokojowego, ogólnoniemieckiego rządu suwerennego...“¹¹.

Projekt utworzenia ogólnoniemieckiej rady konstytucyjnej przedstawiony został przez premiera Otto Grotewohla w specjalnym piśmie do premiera separatystycznego państwa bońskiego w dniu 1 grudnia 1950 roku. Powołanie tego organu miało stać się przesłanką dla podjęcia niezwłocznych pertraktacji w sprawie zawarcia traktatu pokoju. Jednocześnie organ ten miał przygotować warunki do przeprowadzenia ogólnoniemieckich wyborów do zgromadzenia narodowego. Inicjatywa premiera Grotewohla poparta została przez wszystkie organa demokratyczne w Niemieckiej Republice Demokratycznej, a w szczególności przez Narodowy Front Demokratycznych Niemiec. Pomimo jasno sformułowanych propozycji koła bońskie przez długi czas zwlekały z odpowiedzią, a wreszcie dały odpowiedź negatywną. W związku z tą odpowiedzią Izba Ludowa Niemieckiej Republiki Demokratycznej uznała za konieczne podsumować ten

¹¹ „Trybuna Ludu“ z dnia 27 października 1950.

odcinek walki o jedność państwa niemieckiego i w odezwie z dnia 15 stycznia 1951 roku ujęła to podsumowanie następująco:

1. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej będą upoważnieni do konkretnego rozpatrzenia propozycji, dotyczących warunków zjednoczenia Niemiec, a zwłaszcza propozycji wymienionej w oświadczeniu dra Adenauera w sprawie utworzenia prawnej struktury państwowej i opartej na zasadzie wolności formy rządów w Niemczech, jak również zagadnienia obrony praw człowieka i utrzymania pokoju.

2. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej upoważnieni będą do prowadzenia z przedstawicielami Niemiec zachodnich rozmów w sprawie zmiany „ustawy o obronie pokoju“, aby rozciągnąć moc obowiązującą nowej ustawy na całe Niemcy.

3. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej będą upoważnieni do prowadzenia na jednym z pierwszych posiedzeń Ogólnoniemieckiej Rady Ustawodawczej rozmów w sprawie liczebności, uzbrojenia, dyzlokacji policji w całych Niemczech, w tym również policji ludowej Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Przy tym, jeżeli uznane to zostanie za konieczne, Niemiecka Republika Demokratyczna dokona jeszcze przed zjednoczeniem Niemiec redukcji stanu liczebnego policji w Niemczech wschodnich na podstawie wzajemnie uzgodnionych zasad, które winny być obowiązujące również dla Niemiec zachodnich.

4. Opierając się na oświadczeniu dra Adenauera, że rząd federalny wstrzymywał się dotychczas od jakichkolwiek poczynań charakteru wojskowego i że dąży on do zapewnienia pokoju w Niemczech, przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej upoważnieni będą do złożenia wraz z przedstawicielami Republiki Federalnej w imieniu całego narodu niemieckiego wspólnego oświadczenia, przewidującego zakaz remilitaryzacji Niemiec i tworzenia jakichkolwiek niemieckich formacji wojskowych. Równocześnie powinny być podjęte konieczne kroki, aby przy pomocy niemieckich organów administracyjnych i całego narodu niemieckiego zapewniona została kontrola nad realizacją tego zakazu.

5. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej upoważnieni będą do omawiania wspólnie z przedstawicielami Republiki Federalnej warunków przeprowadzenia w całych Niemczech wolnych, powszechnych, równych, tajnych i bezpośrednich wyborów, przy czym winny być uwzględnione zarówno propozycje rządu z Bonn, jak i propozycje, które mogą być zgłoszone przez przedstawicieli Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

6. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej upoważnieni będą do prowadzenia konkretnych rozmów w sprawie kroków, jakie Niemcy winny podjąć, aby skłonić mocarstwa okupacyjne do jak najszybszego zawarcia traktatu po-

kojowego z Niemcami i wycofania następnie z całych Niemiec wojsk okupacyjnych.

7. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Ogólnoniemieckiej Radzie Ustawodawczej upoważnieni będą do rozpatrzenia wspólnych kroków, mających na celu rozszerzenie handlu wewnętrznoniemieckiego oraz zapewnienie wolnego dostępu towarów niemieckich na rynek światowy. Przy tym przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej dołożą starań, aby towarom przemysłu zachodnio-niemieckiego zapewnić wolny dostęp na rynki wschodnie i południowo-wschodnie dla przyczynienia się do szybszego rozwoju przemysłu pokojowego w całych Niemczech. Równocześnie przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej dążyć będą do tego, aby rozwój ten odbywał się na drodze pokojowej współpracy Niemiec z innymi krajami, na drodze, wykluczającej rozlew krwi w Europie.

8. Przedstawiciele Niemieckiej Republiki Demokratycznej upoważnieni będą do przedyskutowania na posiedzeniach Ogólnoniemieckiej Rady Ustawodawczej również i innych propozycji, przyczyniających się do zjednoczenia Niemiec na zasadach pokojowych i demokratycznych¹².

Ostatnie podsumowanie działalności rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej na odcinku walki o jedność Niemiec i traktat pokojowy zawarte jest w oświadczeniu Rady Ministrów Niemieckiej Republiki Demokratycznej z dnia 3 marca 1952 r. Oświadczenie to stwierdza w sposób dokumentalny co następuje:

1. Dnia 15 września 1951 roku Izba Ludowa Niemieckiej Republiki Demokratycznej zwróciła się do federalnego parlamentu Federalnej Republiki Niemiec z propozycją zwołania ogólnoniemieckiej konferencji, złożonej z przedstawicieli wschodnich i zachodnich Niemiec celem omówienia dwu następujących spraw: sprawy przeprowadzenia wolnych, ogólnoniemieckich wyborów do Zgromadzenia Narodowego celem utworzenia zjednoczonych, demokratycznych i miłujących pokój Niemiec, oraz sprawy przyspieszenia zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami. Dnia 27 września 1951 roku federalny parlament określił swe stanowisko wobec tej propozycji Izby Ludowej i odrzucił propozycję zwołania konferencji ogólnoniemieckiej. Jednocześnie kwestia przyspieszenia zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami pominięta została całkowitym milczeniem.

2. Dnia 10 października 1951 roku Izba Ludowa zwróciła się ponownie do parlamentu federalnego, domagając się wyraźnej odpowiedzi na pytania, zawarte w jej liście z dnia 15 września. Izba Ludowa podkreśliła przy tym, że „kwestia przyspieszenia zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami ma nader wielkie znaczenie dla dalszego istnienia Niemiec i jest obecnie najważniejszym żądaniem narodu niemieckiego“. Ta druga propozycja została również odrzucona przez parlament federalny dnia 16 paź-

¹² „Wolność“ z dnia 3 lutego 1951 nr 26.

dzielnika 1951 roku. I znowu o traktacie pokojowym nie powiedziano ani słowa.

3. Dnia 15 września i 10 października 1951 roku Izba Ludowa zwróciła się do parlamentu federalnego z propozycją przeprowadzenia wolnych ogólnoniemieckich wyborów oraz wyznaczenia przedstawicieli wschodnich i zachodnich Niemiec, którzy powinni porozumieć się co do terminu i sposobu przeprowadzenia takich wyborów. Te propozycje co do ogólnoniemieckich wyborów zostały również odrzucone przez rząd boński oraz większość parlamentu federalnego.

4. Dnia 9 stycznia 1952 roku Izba Ludowa Niemieckiej Republiki Demokratycznej zatwierdziła projekt ustawy o przeprowadzeniu ogólnoniemieckich wolnych wyborów do Zgromadzenia Narodowego, który oparty jest na ordynacji wyborczej republiki weimarskiej z dnia 6 marca 1924 r. Izba Ludowa zaproponowała parlamentowi federalnemu wyznaczenie pięciu przedstawicieli do ogólnoniemieckiej komisji, która ma za zadanie uzgodnienie projektów ordynacji wyborczych Izby Ludowej Niemieckiej Republiki Demokratycznej i parlamentu federalnego. Rząd Adenauera zajął skrajnie negatywne stanowisko również wobec tej nowej propozycji Izby Ludowej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, mającej na celu odbyte ogólnoniemieckich wyborów. Rząd boński czyni wszystko, co w jego mocy, by przeszkodzić przeprowadzeniu ogólnoniemieckich wyborów. Zamiast wyrażenia woli przytłaczającej większości narodu niemieckiego, pragnącego, aby na ogólnoniemieckiej konferencji osiągnięte zostało porozumienie między przedstawicielami wschodnich i zachodnich Niemiec, rząd Adenauera usiłuje przekazać kwestie przeprowadzenia ogólnoniemieckich wyborów do rozpatrzenia ONZ i w ten sposób wprowadzić ją w impas.

5. W swym oświadczeniu z dnia 22 lutego rząd boński twierdzi, że celem jego polityki jest zawarcie traktatu pokojowego. Gdyby tak było w rzeczywistości, to jest wtedy rzeczą zupełnie niezrozumiałą — stwierdza deklaracja rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej — dlaczego rząd boński nie dołącza się do propozycji jak najszybszego zawarcia traktatu pokojowego. Jednakże rokowania Adenauera w Londynie oraz uchwały konferencji w Lizbonie przeczą temu twierdzeniu. Wiadomo, że po konferencji w Lizbonie przedstawiciel rządu bońskiego Hallstein oświadczył w dniu 27 lutego 1952 roku, że opracowanie „ogólnego układu“ oraz całego szeregu dodatkowych porozumień, jak również układu o tak zwanej „europejskiej wspólnocie narodów“ w zasadzie jest już zakończone, oraz że rząd boński powziął uchwałę możliwie jak najszybszego ratyfikowania tych układów. Rząd boński dotychczas jeszcze nie ośmielił się opublikować opracowanego w tajemnicy przed narodem niemieckim „układu ogólnego“. Jednakże ze złożonych niezależnie od rządu bońskiego oświadczeń o treści tego układu wynika, że „układ ogólny“ nie oznacza nic innego jak tylko pogłębienie rozłamu Niemiec i przeciwdziałanie odbudowie ich jedności, faktyczne zachowanie reżimu okupacyjnego na czas

nieokreślony, wykorzystanie zachodnich Niemiec dla agresywnych celów bloku anglo-amerykańskiego. Taki jest sens włączenia zachodnich Niemiec do przygotowywania nowej wojny światowej, która będzie dla narodu niemieckiego równocześnie bratobójczą wojną Niemców przeciw Niemcom. Taki jest realny sens polityki rządu Adenauera, który zamierza zawrzeć „układ ogólny”¹³.

II

Dalsza teza traktatu pokojowego z Niemcami przewiduje, że wszystkie siły zbrojne mocarstw okupacyjnych powinny być wycofane z Niemiec nie później niż po upływie roku od dnia wejścia w życie traktatu pokojowego. Jednocześnie winny ulec likwidacji wszystkie zagraniczne bazy wojskowe na terytorium Niemiec.

Wysuwając tę tezę, nota radziecka nawiązuje do kilku aktów międzynarodowych, które w sposób identyczny tę tezę już dawniej sformułowały. Przede wszystkim znajdujemy tutaj nawiązanie do Oświadczenia ministrów spraw zagranicznych ośmiu państw, opublikowanego po konferencji warszawskiej dnia 24 czerwca 1948 r. W podsumowaniu tego oświadczenia przedstawiciele ośmiu państw wysunęli następujące żądanie: „Zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami zgodnie z uchwałami poczdamskimi, przy czym wojska okupacyjne wszystkich mocarstw byłyby wycofane z Niemiec w terminie rocznym od chwili zawarcia traktatu pokojowego”¹⁴. W innym dokumencie międzynarodowym, w Deklaracji ministrów spraw zagranicznych ośmiu państw, ogłoszonej po konferencji w Pradze dnia 21 października 1950, znajduje się następujące żądanie: „Niezwłoczne zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami z przywróceniem jedności państwa niemieckiego, zgodnie z układem poczdamskim, z tym — aby wojska okupacyjne wszystkich mocarstw zostały wycofane z Niemiec w ciągu roku od zawarcia traktatu pokojowego”¹⁵.

Zagadnienie więc opuszczenia terytorium niemieckiego przez obce wojska zostało z całą jasnością postawione zarówno w umowie poczdamskiej, jak i w przytoczonych aktach międzynarodowych, stanowiących rozwinięcie tej umowy. Wyłomy w tym postanowieniu zostały dokonane przez mocarstwa zachodnie. W roku bieżącym, w okresie szczególnego ożywienia działalności niemieckiej w kierunku zawarcia traktatu pokoju — zachodnie mocarstwa okupacyjne przystąpiły do opracowywania tzw. układu ogólnego, utrwalającego okupację Trizonii na okres lat pięćdziesięciu. Prace przygotowawcze do tego układu ogólnego rozpoczęte zostały na konferencji trzech mocarstw zachodnich, odbytej w Waszyngtonie we wrześniu 1951. Komunikat wydany po tej konferencji podkreślał, że opracowywany „układ ogólny” ma zapewnić specjalne prawa wojskom

¹³ „Wolność” z dnia 7 marca 1952 nr 54.

¹⁴ Zbiór dokumentów 1948 nr 7, s. 464.

¹⁵ Zbiór dokumentów 1951 nr 1, s. 199.

okupacyjnym mocarstw zachodnich w Niemczech. Trizonia ma być okupowana w warunkach, w których całe jej terytorium, wszystkie lotniska, poligony, wszystkie tereny nadające się na bazy wojskowe i wojenne mają być oddane do dyspozycji mocarstw okupacyjnych¹⁶.

Według analizy, dokonanej przez grupę zachodnio-niemieckich prawników międzynarodowców z układu ogólnego wynikną dla Niemiec następujące konsekwencje:

1) Całe terytorium niemieckie — Trizonia — oddane zostanie do zupełnej i wyłącznej dyspozycji wojsk zachodnich mocarstw okupacyjnych.

2) Niemcy — Trizonia — zostaną pozbawione suwerenności zarówno w zakresie swej polityki wewnętrznej i zagranicznej.

3) Układ ogólny uniemożliwia połączenie Niemiec na drodze pokojowej przy udziale inicjatywy narodu niemieckiego.

4) Zagadnienia związane ze stolicą Niemiec — Berlinem — będą rozstrzygane przez mocarstwa zachodnie.

5) Układ ogólny nakłada na Niemcy — Trizonię ciężary na czas nieokreślony, całkowicie zależny od uznania okupacyjnych mocarstw zachodnich¹⁷.

Komitet Centralny Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec (SED), oceniając projekt układu ogólnego, oświadcza co następuje: „Militarystyczny układ ogólny oznacza włączenie Niemiec zachodnich do systemu paktów wojennych imperialistów amerykańskich i angielskich, których celem jest rozpętanie trzeciej wojny światowej i równocześnie bratobójczej wojny między Niemcami“¹⁸.

III

W zakresie postanowień politycznych podstawy traktatu pokojowego z Niemcami przewidują, że należy zapewnić narodowi niemieckiemu prawa demokratyczne, aby wszystkie osoby, znajdujące się pod jurysdykcją niemiecką bez względu na rasę, płeć, język czy wyznanie — mogły korzystać z praw człowieka i podstawowych swobód, włączając wolność słowa, prasy, kultu religijnego, przekonań politycznych i zebrań. W Niemczech winna być zapewniona nieskrępowana działalność demokratycznych partii i organizacji, którym należy przyznać prawo swobodnego decydowania o swych sprawach wewnętrznych, organizowania zjazdów i zebrań, korzystania z wolności prasy i wydawnictw. Na terytorium Niemiec nie wolno do-

¹⁶ „Wolność“ z dnia 28 kwietnia 1952 nr 98, artykuł D. Mielnikowa pt. „Co to jest traktat ogólny“; „Tägliche Rundschau“ z dnia 27 kwietnia 1952 nr 99, artykuł D. Mielnikowa pt. „Was ist der Generalvertrag?“

¹⁷ „Neues Deutschland“ z dnia 16 marca 1952 nr 65, sprawozdanie pt. „Westdeutsche Juristen machen Enthüllungen über Generalvertrag“.

¹⁸ „Trybuna Ludu“ z dnia 23 kwietnia 1952 r. nr 113, komunikat PAP pt. „Naród niemiecki musi udaremnić zbrodnicze plany imperialistów w Trizonii. Oświadczenie KC SED do narodu niemieckiego“.

puszczać do istnienia organizacji wrogich demokracji i sprawie utrzymania pokoju. Wszystkim byłym wojskowym armii niemieckiej, w tej liczbie oficerom i generałom, wszystkim byłym członkom NSDAP z wyjątkiem tych, którzy odbywają karę z wyroku sądowego za popełnione przez nich zbrodnie — należy przyznać prawa obywatelskie i polityczne na równi ze wszystkimi innymi obywatelami niemieckimi, aby mogli uczestniczyć w budowie miłujących pokój demokratycznych Niemiec.

Powyższe tezy traktatu pokojowego z Niemcami są zgodne z umową poczdamską i stanowią jej rozwinięcie. Zagadnienie demokratyzacji Niemiec stanowi — obok zagadnienia jedności Niemiec — drugi klucz do rozwiązania sytuacji państwa niemieckiego. Jest to zagadnienie szczególnie interesujące dla sąsiadów Niemiec, a zwłaszcza dla Polski. W jednej ze swych not do rządu brytyjskiego nasz rząd oświadczył, że demokratyzacja Niemiec jest czynnikiem decydującym o charakterze współżycia Polski z sąsiadującym narodem niemieckim¹⁰. W nocie tej rząd polski podkreśla, że nie należy dzielić problemu demokratyzacji Niemiec według stref okupacyjnych. Zakreślenie terminu demokratyzacji Niemiec do okresu trwania okupacji byłoby klęską polityki okupacyjnej. Problem demokratyzacji Niemiec wiąże się — jak podkreśla przytoczona nota polska — z przebudową Niemiec jako całości i z dalszym kierunkiem rozwoju całego narodu niemieckiego. Za decydujące dla tego rozwoju rząd polski uważa nie tylko formalne powołanie instytucji demokratycznych, ale przede wszystkim wytworzenie zespołu warunków, w których mogą powstać i ugruntować się instytucje demokratyczne i w których demokratyzacja stanie się własnym dorobkiem narodu niemieckiego. Dlatego też rząd polski zawsze uważał — zgodnie z umową poczdamską — że proces demokratyzacji wobec specyficznej historii rozwoju narodu niemieckiego nie jest możliwy bez dokonania podstawowych reform gospodarczo-społecznych przewidzianych w umowie poczdamskiej.

Przytoczone wyżej podstawowe założenia demokratyzacji Niemiec nawiązują do działalności tych ugrupowań demokratycznych, które bez przerwy stawiały opór rządowi hitlerowskiemu, militarystom i które pierwsze przystąpiły do pracy nad przebudową państwa niemieckiego po bezwarunkowej kapitulacji. Należy przypomnieć, że już w czerwcu 1945 roku wszystkie niemieckie ugrupowania antyfaszystowskie i demokratyczne utworzyły wspólny organ wykonawczy, który wytknął sobie pięć głównych zadań:

1) Współpraca w walce o oczyszczenie Niemiec z pozostałości hitleryzmu i w odbudowie kraju na podstawach antyfaszystowskich i demokratycznych. Walka z jadem ideologii narodowo-socjalistycznej jak również z wszelkimi poglądami imperialistycznymi i militarystycznymi.

¹⁰ Zbiór dokumentów 1948 nr 8, nota rządu Rzeczypospolitej Polskiej do rządu Wielkiej Brytanii, Londyn, 30 lipca 1948. Cytowane strony: 522—523.

2) Wspólny wysiłek, zmierzający do możliwie szybkiej odbudowy gospodarczej, aby dostarczyć ludności pracy, chleba, odzieży i mieszkań.

3) Przywrócenie zupełnego bezpieczeństwa prawnego na podstawie demokratycznego państwa prawnego.

4) Zabezpieczenie wolności myśli i sumienia oraz poszanowania wszelkich przekonań religijnych i światopoglądów moralnych.

5) Odzyskanie zaufania oraz ustanowienie opartych na wzajemnym poszanowaniu stosunków ze wszystkimi narodami. Zakaz szerzenia nienawiści narodowej. Uczciwa gotowość do wypełniania zarządzeń władz okupacyjnych i uznanie obowiązku płacenia odszkodowań²⁰.

Z tej płaszczyzny działania wszystkich ugrupowań antyfaszystowskich wyłoniła się pod koniec 1947 roku sformułowana przez socjalistyczną Partię Jedności Niemiec (SED) inicjatywa zwołania Niemieckiego Kongresu Ludowego, z jego hasłami walki o jedność Niemiec i traktat pokojowy. W rozwinięciu tej inicjatywy wytworzył się silny ruch narodowy, na którego podstawach zbudowana została Niemiecka Republika Demokratyczna. Założenia tego ruchu demokratycznego stanowią antytezę poglądów narzucanych narodowi niemieckiemu w Trizonii przez zachodnie mocarstwa okupacyjne.

IV

Podstawy traktatu pokoju z Niemcami przewidują zobowiązanie, że Niemcy nie będą uczestniczyły w żadnych koalicjach lub sojuszach wojskowych, wymierzonych przeciwko jakiemukolwiek państwu, które swymi siłami zbrojnymi brało udział w wojnie przeciwko Niemcom. Nie jest to nowa teza. Przewija się ona w wielu umowach międzynarodowych, zawieranych w szczególności przez Związek Radziecki zarówno w toku II wojny światowej jak i tuż po niej. Takie sformułowanie leży u podstaw umów o zacieśnieniu współpracy między Związkiem Radzieckim z jednej strony a Francją i Wielką Brytanią z drugiej strony. Podobne sformułowanie zawarte jest w wielu innych umowach międzynarodowych, inicjowanych i realizowanych przez Związek Radziecki.

W obecnej fazie rozwoju stosunków międzynarodowych ten punkt jest przedmiotem szczególnych ataków zachodnich mocarstw okupacyjnych w Trizonii. Polityka mocarstw zachodnich, zmierzając do przekształcenia Trizonii w bazę wojenną oraz w dostawcę armii niemieckiej, stanowiącej część tzw. armii europejskiej — odrzuca tę tezę radziecką. W ten sposób zachodnie mocarstwa okupacyjne ujawniają równocześnie istotne cele swej polityki okupacyjnej w Trizonii.

²⁰ Wilhelm Pieck, Z dziejów Komunistycznej Partii Niemiec; wydawnictwa Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1950, s. 53. Tłumaczenie polskie pod redakcją i ze wstępem Mariana Muszkata. Cytowane strony: 34,40—41,43 i 51.

V

Jedną z podstawowych tez traktatu pokoju z Niemcami stwierdza, że terytorium Niemiec określają granice ustalone na mocy postanowień poczdamskiej konferencji wielkich mocarstw.

Zagadnienie to zostało już od roku 1945 do chwili obecnej obszernie przedyskutowane i sprecyzowane. Umowa poczdamska przesądza w sposób zdecydowany i jednoznaczny granicę między Niemcami a Polską na linii Odra-Nysa Łużycka. W tym zakresie nie ma żadnej wątpliwości nie tylko jeśli chodzi o Polskę i Niemiecką Republikę Demokratyczną, lecz również stosunek Związku Radzieckiego i wielu państw nie nastęrcza tutaj żadnych dodatkowych zagadnień. Dla wielkiej liczby państw nie istnieje najmniejsza wątpliwość co do tego, że z chwilą zjednoczenia Niemiec — Niemiecka Republika Demokratyczna wniosie do przyszłego zjednoczonego państwa niemieckiego swój terytorialny stan posiadania, który kończy się na wschodzie na granicy Odra-Nysa Łużycka. Wyrazem tego przekonania są umowy międzynarodowe, zawarte między Niemiecką Republiką Demokratyczną a Polską²¹.

To zagadnienie stanu terytorialnego jest wyzyskiwane przez zachodnie mocarstwa okupacyjne jako zarzewie do podpalania rewizjonizmu niemieckiego w Trizonii. Warto podkreślić, że dopiero 23 listopada 1951 roku rząd boński wydał oficjalne zarządzenie, nakazujące określanie zachodnich ziem Polski nazwą „Niemieckie tereny wschodnie pod zarządem polskim“. To zarządzenie zostało załączone do sprawozdania wysokiego komisarza Stanów Zjednoczonych w Trizonii wraz z mapą Niemiec w granicach z 1939 roku²². W ten sposób odsłonięty został zakres nieodpowiedzialnej polityki okupacyjnej Stanów Zjednoczonych w Trizonii. Przypadek tutaj jest wykluczony, gdyż w marcu 1952 roku sekretarz wojny Stanów Zjednoczonych Lovett wysunął propozycję, aby w odpowiedzi na notę radziecką z 10 marca br. sformułować oficjalne oświadczenie Stanów Zjednoczonych zawierające obietnicę gwarantowania Niemcom granic z 1938 roku wraz z Gdańskiem. Plan ten, poparty przez departament stanu i departament wojny, postanowiono poprzedzić ankietą rozpisaną wśród 600 niemieckich polityków, generałów, naukowców, przemysłowców i działaczy związkowych w Trizonii. Jak się okazało, 90% uczestników ankiety wypowiedziało się przeciwko projektowi min. Lovetta, odrzucając w ten sposób jeden z najnowszych amerykańskich planów podsycania rewizjonizmu z Trizonii²³. Te fakty pozwalają skonstatować, że aktywizowanie

²¹ Zbiór dokumentów 1950 nr 8 zawiera podstawowe materiały źródłowe do tego zagadnienia.

²² „Trybuna Ludu“ z dnia 29 grudnia 1951, notatka „Na marginesie“ pt. „Geografia Mac Cloy'a“.

²³ „Trybuna Ludu“ z dnia 24 kwietnia 1952 r. nr 114, artykuł Mariana Podkowińskiego pt. „Niemiecka porażka Waszyngtonu“.

rewizjonizmu w Trizonii znajduje się obecnie w rękach przedstawicieli polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych.

Polityka brytyjska toczy się taką samą drogą. Ciągłość tej polityki zapewniona jest przez wpływy obecnego premiera brytyjskiego i jego ministra spraw zagranicznych²⁴.

Pewną nowość stanowi zwrot Francji przeciwko postanowieniom terytorialnym Poczdamu, wbrew wielokrotnym oświadczeniom ministra spraw zagranicznych Francji, popierającym klauzule terytorialne poczdamskie²⁵. Analizując jedno z najnowszych oświadczeń francuskich w tej dziedzinie przedstawiciel rządu polskiego w Organizacji Narodów Zjednoczonych stwierdził, że „... rząd francuski pod presją Stanów Zjednoczonych prowadzi dziś taką samą politykę, jaka już raz przysporzyła światu dużo nieszczęść, Francji zaś przyniosła tragiczną katastrofę. Oświadczenie to (mowa jest tutaj o oświadczeniu François-Poncet, złożonym 30 stycznia 1951 w Kilonii przeciwko granicy na Odrze-Nysie Łużyckiej — przypisek autora) ma ścisły związek z polityką niedopuszczenia do traktatu pokojowego z Niemcami. Ataki na umowę między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną w sprawie wytyczenia granicy są ściśle związane z ową polityką. Rząd francuski wbrew interesom i bezpieczeństwu Francji zmienił swoje stanowisko w sprawie decyzji, które znalazły powszechne uznanie i formalny wyraz w umowie poczdamskiej oraz w dokumentach podpisanych między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną...“²⁶.

VI

Szczególne znaczenie dla podstawowych tez traktatu pokoju z Niemcami mają postanowienia ekonomiczne. W projekcie radzieckim tego traktatu stwierdza się, że nie należy nakładać na Niemcy żadnych ograniczeń w dziedzinie rozwoju ich gospodarki pokojowej, która powinna służyć wzrostowi dobrobytu narodu niemieckiego. Niemcy nie powinny być również skrzepowane żadnymi ograniczeniami, jeśli chodzi o handel z innymi krajami, żeglugę morską oraz dostęp na rynki światowe.

Powyższe tezy gospodarcze potwierdzają postanowienia umowy poczdamskiej, która traktuje Niemcy jako jedność gospodarczą. Ta jedność gospodarcza Niemiec została podważona przez trzy zachodnie mocarstwa okupacyjne, które już pod koniec 1945 roku zaczęły prowadzić w swych strefach odrębną politykę gospodarczą.

Skutki odrębnej polityki gospodarczej trzech mocarstw zachodnich charakteryzuje oświadczenie pełnomocnika rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej do spraw niemieckiego handlu wewnętrznego, złożone w po-

²⁴ Zbiór dokumentów 1946 nr 9, 10—11, 12; 1947 nr 4, 5.

²⁵ Zbiór dokumentów 1948 nr 1.

²⁶ „Trybuna Ludu“ z dnia 8 lutego 1951. Oświadczenie dra J. Suchego na konferencji prasowej w Lake Success.

łowie lutego br. Polityka gospodarcza mocarstw zachodnich doprowadziła przede wszystkim do zamknięcia granic strefowych dla handlu wewnętrznego. W wyniku tych poczynań Trizonia została odcięta od wschodniej części Niemiec i od całej Europy wschodniej. Przed utworzeniem rządu bońskiego — oświadczył wspomniany pełnomocnik — rokowania o zawarciu układów handlowych między strefami toczyli i zawierali sami Niemcy. Dlatego istniała wymiana towarów korzystna dla wszystkich stron. Od czasu utworzenia separatystycznego rządu bońskiego wszystkie te umowy zostały zerwane, a towary nawet już opłacone nie są dostarczane z Trizonii do Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Wskutek tej polityki gospodarczej mocarstw zachodnich obrót handlu wewnętrznoniemieckiego, który w roku 1949 wyrażał się cyfrą 600 milionów marek, spadł w roku 1951 do poziomu 200 milionów marek, wtedy gdy obrót handlowy między tymi częściami Niemiec wynosił w 1936 roku 2 miliardy marek²⁷.

W okresie szczególnego nasilenia przygotowań do prac nad traktatem pokojowym z Niemcami trzy mocarstwa zachodnie zaostrzyły trudności istniejące w wewnętrznym niemieckim życiu gospodarczym. Stany Zjednoczone i Wielka Brytania zahamowały zupełnie handel między dwiema częściami Niemiec. Pomimo że przedstawiciele obu tych części podpisali dnia 20 września 1951 roku układ w Berlinie o wymianie towarowej na sumę 550 milionów marek dla każdej strony na okres do 30 czerwca 1952 roku — Trizonia tego układu nie wykonywała. Przeciwnie nawet, obroty gospodarcze zmniejszały się od tego momentu z każdym miesiącem.

W marcu bieżącego roku resort informacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej podsumował trudności wynikające z postawy Trizonii dla realizowania jedności gospodarczej Niemiec, oświadczając:

1) Przedstawiciele Niemiec zachodnich odmówili realizacji układu o niemieckim handlu wewnętrznym z dnia 20 września 1951 roku.

2) Rząd boński w porozumieniu z mocarstwami okupacyjnymi ustalił listę towarów, podlegających embargo, obejmując tą listą wiele towarów, które do niedawna były dostarczane Niemieckiej Republice Demokratycznej.

3) Trizonia odrzuciła propozycję zrealizowania dostaw dla Niemieckiej Republiki Demokratycznej już zapłaconych.

4) Trizonia odmówiła dostawy surowki żelaza i stali w trybie wykonania układu o niemieckim handlu wewnętrznym²⁸.

²⁷ „Wolność“ z dnia 13 lutego 1952 nr 35, komunikat TASS pt. „O ekonomiczne i polityczne zjednoczenie Niemiec. Oświadczenie pełnomocnika rządu Niemieckiej Republiki Demokratycznej do spraw niemieckiego handlu wewnętrznego Józefa Orloppa“.

²⁸ „Wolność“ z dnia 8 marca 1952 nr 55, komunikat TASS pt. „Państwa zachodnie podrywają niemiecki handel. Komunikat resortu informacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej“.

Jak z tego podsumowania wynika, zachodnie mocarstwa okupacyjne wbrew umowie poczdamskiej i wbrew późniejszym porozumieniom gospodarczym doprowadziły do rozdarcia jedności gospodarczej Niemiec, obecnie zaś stan ten utrwalają²⁹.

²⁹ „Einheit“ 1950 nr 2, s. 138—151, artykuł Martina Doeringa pt. „Die Beherrschung des westdeutschen Aussenhandels als Mittel amerikanischer Kolonialpolitik“.